

Jézus Krisztus a nevelésnek elve.

(3-dik közlemény.)

III. Jézus alap gondolatainak általános ethikai követelményei.

A keresztény ember értékeinek összessége Istenben van lezárva, mint a ki minden földitől ment tisztaságban, szentségben a teljes hatalom és annak érvényesülhetése birtokában alapítja akarától egyedül meghatározott országát; de ki egyszersmind jóságos, ki a mi atyánk, s ki ennek következtében földi gyarlóságunk ellenére is országának polgáraivá fogad, ha gyarlóságunk, bűneink *tudatában* — *bizalommal* ő hozzá folyamodunk, ha az ő lényegétől, a szeretettel eltevely embertársainkkal jót teszünk, ha ily Isten és ember-szeretet érzületében az érzékiek, a külsők gondjain túl adunk s a világ itéletével, üldözésével nem törődünk.

A másnak megbocsátó, Istent kereső szeretet az, a mi az embert Isten országának tagjává teszi, a mi a világnak az emberben értéket ad. Más igaz érték nincs, mert ezen érték az *isteni lénynek* e világon való megdicsőülése.

Ennek felel meg a keresztény *nagy parancs*, a melyet *formalisan* kifejez: „Legyetek tökéletesek mint mennyei atyátok tökéletes“ (Mt. 5, 48); *materialisan* pd.: „Szeresd Uradat, Istenedet teljes szivedből, teljes lelkedből és teljes erődből.“ Ez az első parancsolat. A másik pedig hasonló ehez: „Szeresd felebarátodat, mint tenmagadat.“ A két parancsolattól függ az egész törvény és a próféták. (Mt. 22, 37-40).

Az első az emberi törekvés célját jelöli meg általában

tartalmi kifejtés nélkül, míg a másik ugyanazt a célt állítja elibénk, de megjelölve a cél tartalmát s megközelíthetésének módját. Isten a szeretet! szeretet útján kell Isten felé törekedni. Így tehát *egy* a cél.

A *két parancs* sem kétféle: úgy hogy az erkölcsi és vallási életnek nincs kétféle elve. Egy az elv: a *szeretetek* elve.

Sőt ezen elv érvényesítési iránya (Isten és felebarát) alapjában sem különböző. Az Isten és Krisztus iránti szeretet az *imán* kívül — éppen az *ember iránti szeretetben* érvényesül.

Az *ima* a személyi életnek Istenhez való felemelkedése, hogy Istenből, mint az ő forrásából, merítsen erőt. Jézus ezért is ha imádkozott, a magányt kereste, még tanítványaitól is elvonult, s hivatottól megkivánja azt, hogy ők is — ha imádkozni akarnak, zárkozzanak el s bezárt ajtó mellett bízzák titkon könyörgésüket Istenre. A bizalmas, benső viszony nem keresi a nyilvánosságot; a legbizalmasabb, a személyi életnek Istenhez való felemelkedése, leginkább szent, leginkább kerüli a nyilvánosságot (Mt. 6, 5 ff) és pedig annál inkább, minél inkább személyi, egyéni az ima tárgya.

Ezzel ellenkezik azon ima, a melyet az *érzéki éniség* álláspontján mond el az ember, a midőn ugyanis az illető Istent is eszköznek tekinti, őt imaquantumokkal, ima eldarálással arra akarja bírni, hogy az ember akaratát teljesítse. Az ilyen ima a pogányok *βασιλογία*-ja, szószaporítása *δοκῶσιν γὰρ ὅτι ἐν τῇ πολυλογία αὐτῶν εἰσακουσθήσονται*. Mt. 6, 7.

De ellenkezik azon ima is, a melyet a *történeti éniség* álláspontjáról mondunk el, a midőn sem Isten akaratát, sem a miénket nem nézzük, hanem az embereknek, a köztudatnak tetszését, dicséretét, a midőn ugyanis az imát előszeretettel magában a zsinagógában vagy az utcák szögletein mondjuk el, hogy más ember is lásson. (Mt. 6, 5).

Az Isten tudja azt, hogy mire van szükségünk. Az ima feladata nem ezen szükségletünk elpanaszolása, Istennek mintegy kioktatása, hanem az, hogy értsük *mi* meg *Istennek* akaratát. „Legyen meg a Te akaratod“: ez minden igaz ima végső tartalma.

Az ima mellett megemlíthetjük még a *böjtöt* is, mint Isten

kultusához tartozót. Ez azonban negatív kultus, a melyről más összefüggésben szólunk.

Isten iránti szeretetünket az imán kívül az *emberiség kultusában, szeretetében* érvényesítjük. Ezen szeretet érvényesülése az emberekkel szemben a leglényegesebb; ez még az Istenhez intézett imánknál, Isten nevében végzett munkásságunknál, még a csudás ténykedésnél is fontosabb. Isten akaratának teljesítése ez a cél.¹⁾ Istennek akaratja pedig nem külső áldozásban, hanem az irgalom cselekvésében Mt. 9, 13 a felebarátunkkal való kibékülésben Mt. 5, 23 áll. A kibékülés, a megbocsátás a szeretetnek megdicsőülése, mivel ezen szeretet — az ellenségnek szeretete. Szeressed felebarátodat, szeressed azt, ki téged szeret, de gyűlöld ellenségedet: ez volt az eddigi vezérelv, most pedig: szeresd ellenségedet s imádkozz annak érdekében, a ki Téged üldöz. Ez a szeretet új életrendje, a melyre Isten tanít, a midőn a gonoszok és jók számára egyenlőképp küldi fel a napot s ugyan-csak az igaztalanokra és igazakra küldi le az esőt (Mt. 5, 44–48). Ez az a szeretet, a mely keresi éppen az eltévedőt, ott hagyja a 99-et, kik jó úton járnak s nem nyugszik, fáradságot, veszélyt nem nézve míg meg nem találja a tévelygőt (Mt. 18, 13 ff); mely szeretet még a sértésekre, sőt az üldözésre sem némul el, mely készségesen megbocsát nemcsak hétszer, hanem hetvenhétszer (18, 22 ff), azaz a hányszor csak van alkalom a megbocsátásra. Ezen szeretetben munkás élet *Istentisztelet* — annál is inkább, mivel Krisztus, a kiben az isteninek lehetőleg tiszta megjelenését látjuk, identificálja magát nemcsak azokkal, a kiket ő küld ki ügyének apostolaiként (Mt. 10, 40–42), hanem a legcsekélyebb testvérrel is és az ennek tett szolgálatot neki tett szolgálatnak veszi. „A ki a testvérek közül a legcsekélyebbel jót tett: éhezőt.

¹⁾ „Nem minden, a ki azt mondja nékem: Uram! Uram! megyen be a menyországba, hanem a ki cselekszi az én mennyei Atyámnak akaratját. Sokan mondják nekem ama napon: Uram! Uram! nem a te nevedben tanítottunk-e, nem a te nevedben üztünk-e ördögöket és a te nevedben sok csodást nem cselekedtünk? Akkor pedig vallást teszek nekik: Soha nem ismertelek titeket, távozzatok tőlem, ti gonosztevők!”

szomjuhozót kielégített, idegent befogadott, mezitelent ruházott, beteget és foglyot meglátogatott — Isten országát bírja. Bizony mondom nektek, a mit cselekedtetek egygyel, testvéreim legcsekélyebbikével, én velem cselekedtetek; . . . a mit nem műveltetek egygyel, ezen legcsekélyebbel: én velem nem műveltétek“ (Mt. 25, 34–46). Embertársainknak tett szolgálat Istennek tett szolgálat. *A vallást Jézus a külső kultus keretéből leemeli és ethikai talajra helyezi.* Istenhez való viszonyunk olyan, a minő a mi viszonyunk embertársainkhoz. A mint mi bánunk embertársainkkal, úgy bánik Isten is mi velünk (Mt. 7, 2. 3). Ezért is: „Ne ítéljetez, hogy ne ítéltessetek; mert a mily ítéllettel ítéltek olyannal ítéltetek; a mely mértékkel mértek, azzal méretek nyektok.“ (Mt. 7, 1. 2). A ki felebarátjának meg nem bocsát, adósságait annak el nem engedi: annak Isten sem fog megbocsátani. Mt. 18, 23–35.

Az Isten iránti szeretet e szerint az ember iránti szeretetben érvényesül, úgy hogy az nem két különböző szeretet, hanem a mi bennünk létező isteni szeretetnek érvényesülése. A materialis elv nem kettő, hanem egy.¹⁾

A mint *ethisálja Jézus a vallást: úgy bensőíti, vallásilag mélyíti viszont az erkölcsi életet, az emberszeretetet*; és pedig nem csak úgy, hogy az emberszeretet gyakorlásában lát kultust, hanem úgy is, hogy nem nézi az erkölcsi életben a cselekvényeket, a tetteket, hanem a lélek mélyében rejlő cselekvény rugóit, a melyeket viszont embertársunk nem láthat, melyeket csak is Isten lát.

Az Isten előtt nyilván való érzület: ez dönt cselekvésünk erkölcsi értéke fölött.

Ezen elvvel szembesíti Jézus az ő általa meghatározott erkölcsi életet az ó-testamentomi törvényen nyugvó erkölcsi élettel. Ennél *erkölcsi kriterium a cselekvés, Jézusénál az Isten előtt*

¹⁾ L. Ezen gondolat a Jánosi I. levélben 4, 19–21. „Mi szeretjük őt: mert ő szeretett először minket. Ha valaki ezt mondja: „Szeretem az Istent“; és gyűlöli testvérét, hazug az. Mert a ki testvérét nem szereti, a kit látott, miként szeretheti az Istent, a kit nem látott? És ez a parancsolatunk van tőle, hogy a ki szereti az Istent, szeresse a testvérét is.“

és pedig csak is az Isten előtt ismert érzület. Az Ó-Testamentom elítéli a gyilkos tettet; Jézus ellenben nemcsak a gyilkos szót, hanem az ennek alapjául szolgáló érzületet: a haragot is (Mt. 5, 21). Az Ó.-T. elítéli a paráznaságot, míg ellenben Jézus már az ennek alapjául szolgáló kívánságot is (Mt. 5, 29. 30). Az Ó.-T. külső formákkal (vállevél utján) feloldja a házasságot, míg ellenben Jézus nem, kivéve azt az egy esetet, midőn az bensőleg hazug, midőn a paráznaság azt bensőleg már felbontotta (u. o. 32). Az Ó.-T. megengedi az esküt s csak a hamisat tiltja el: holott Jézus egyáltalában megtiltja az esküt, mint a mely azon *feltevésből indul* ki, hogy az ember hazudik, s hogy csak is ily külső tekintetből szavahihető az ember. Tiszta legyen az ember érzülete; s ha ilyen: úgy belső szükségszerűséggel, minden esküre való tekintet nélkül másképp mint igaz szóban nem is nyilatkozhatik (Mt. 5, 33-37). Minden jó fa jó gyümölcsöt terem. Nem teremhet a jó fa rossz gyümölcsöt, sem a redves fa jót (Mt. 8, 17-18). S a mint az igaz érzület közvetlen erővel — belső szükségszerűséggel nyer szóban kifejezést: úgy a jó érzület is minden reflexió nélkül, minden megalkuvás, és a nézőkre és dicsőítőkre való tekintet nélkül jó cselekedetben érvényesüljön. Őrizkedjetez attól, hogy a jó cselekedetet a végett végezzétek, hogy az emberek lássanak . . . Azért is ha alamizsnát adsz, ne trombitáltass magad előtt, a mint azt az álnokoskodók szokták tenni a zsinagogákban és az utcák sarkain, hogy így az emberek dicsőítsenek. Nincs ebben köszönet; ellenkezőleg alamizsnát adva még a balkezed se tudja azt, a mit mível a jobb; alamizsnászkodásod egészen titkos legyen s néked az atya, a ki éppen e rejtekben lát, érzületedre tekint, megfizessen érte (Mt. 6, 1-4).

Jó az érzület, ha azt nem a retorsiónak (szemet szemért) *jogi* elve határozza meg, hanem az ezen is túlemelkedő szeretetnek, engedékenységnek, megbocsátásnak, szivességnek etikai elve.

Hallottátok, hogy megmondattott: „Szemet szemért és fogat fogért. Én pedig mondom nektek, hogy ne szegülj ellene a gonosznak, hanem a ki téged jobb felül arczul ütend, fordítsd neki a másikat is; s a ki veled pereskedni akarna s alsó ruhádat el akarná venni: engedd át neki felső ruhádat is.

S a ki téged arra kényszerít, hogy vele egy mérföldnyire menj-menj azzal kettőre. A ki tőled kér, adj neki és a ki kölcsön kér tőled, el ne utasítsd.

Hallottátok, hogy megmondattok: Szeresd felebarátodat és gyűlöld ellenségedet. Én pedig azt mondom nektek: „Szeressétek ellenségeiteket, áldjátok azokat, a kik titeket átkoznak, jót tegyetek azokkal, a kik titeket gyűlölnék és imádkoztatok azokért, a kik bántanak és üldöznek titeket. Hogy (mennyei atyátok fiai lehessetek, ki napját feltámasztja mind a gonoszokra, mind a jókra, és esőt ad mind az igazakra, mind a hamisakra. Mert ha azokat szeretitek, a kik titeket szeretnek, mi jutalmatok van? nemde a vámosok is nem ugyanazt mivelik? És ha csak atyátok fiait köszöntitek, miben tűntök ki? nemde a pogányok is nem ugyanezt mivelik-e? Legyetek azért ti tökéletesek, mint a ti mennyei Atyátok tökéletes (Mt. 5, 38–48).

Ezen érzületre kell tekinteni! Ha ezt teszszük: úgy néha oly cselekvények is, a melyek magukban véve nem igazolhatók, egyenesen jók, sőt dicséretre méltókká válhatnak.¹⁾ (Azon asszony dicsérete, ki a drága kenőcsöt Jézus fejére borítja. Mt. 26, 1–13).

¹⁾ Az érzület ezen hangsúlyozásával, elvi jelentőségével azonban nem akarja Jézus a szó, a cselekedet jelentőségét kicsinyíteni. Az érzület, ha az nem oly erős, hogy szóban, tettekben megnyilatkozzék, értéktelen. A cselekedetben érvényesülő érzületet hangsúlyozza már Ker. János, midőn azt mondja:

Teremjete a megtéréshez illő gyümölcsöt . . . Minden fa azért, a mely jó gyümölcsöt nem terem — kivágatik és a tűzre vettetik Mt. 3, 8–10, Lc. 3, 9 ff s Jézus is az érzület és másrészt a szó és tett közötti megfelelőséget mint normalisat feltételezi, úgy hogy megengedi a gyümölcs minőségéről való következtetést a *fának* minőségére.

Gyümölcsöikről ismeritek meg őket; valjon szednek-e a tövisről szőlőt vagy a bojtörjéről figét Mt. 7, 16. *Nem* jó fa az, mely rothadt gyümölcsöt terem Lc. 6, 43. Valamely fa nem terem jó gyümölcsöt — kivágatik és a tűzre vettetik Mt. 7, 19.

Nem kicsinyli tehát Jézus sem a cselekedetet, sőt annyira megy, hogy még az egyes *szóért* is a felelősséget fenntartja; (Minden haszontalan szóért, a melyet az emberek ejtenek, számot adnak az ítélet napján Mt. 12, 36.) csak hogy sem a szó, sem a cselekedet *magában*, hanem csak is a szívhez,

Az a mi az emberek előtt el van rejtve, az *érzület* dönt az ember és megnyilatkozásának értéke fölött. Azért is csak az, a mi az érzületből nő ki: az adhat az illetőnek értéket avagy foszthatja meg értékétől. Indifferens, az erkölcsi értékesítéssel kapcsolatba nem hozható, a mi kívülről az emberre hat, esetleg az emberbe jut. Ételek avagy ezektől való tartózkodás (böjt) nem érinti az ember erkölcsi jellemét. Nem az fertőzteti meg az embert, a mi a szájába megy; hanem a mi kijő a száján, az fertőzteti meg az embert. Mt. 15, 11. A mi a szájból ered, a szívből jő: az fertőzteti meg az embert. A szívből erednek ugyanis a rossz gondolatok, gyilkosságok, házasságtörések, paráznaságok, tolvajságok, hamis tanuságok, káromlások. Ezek fertőztetik meg az embert. (Mt. 15, 18-20).

Az erkölcsi *értékesítés* nem oly egyszerű. Könnyű volt egyes cselekedetet más cselekedethez mérve megítélni s így ezen cselekedet alapján az ember értéke fölött is itélni. A cselekedeteknek egymáshoz való relatiója, a cselekedetek felszámllása, quantuma a cselekedetek és az emberek minősítésének egyszerű kriteriuma. Ily kriterium alkalmazása mellett könnyen túltehetünk másokon, könnyen lehetünk öngazultak.

Teljesen más értékesítésre jutunk, ha a cselekedet motívumára, a személyi minőségre tekintünk s ez alapon itélünk az emberek fölött. Erkölcsi tekintetben sem vagyunk egyenlők. Az egyesnek az univsumban elfoglalt helye, nemeztetése, születése, származása, a társadalomban elfoglalt helye, a kor szelleme, a

az érzülethez való vonatkozásában jó tekintetbe. A szó fontos, mert a szív nyilatkozik meg benne Mt. 12, 34 s kiejtve csak annyiban fontos, a mennyiben másnak nem csak a fülébe, hanem a szívébe hatol s ott meg is marad. Mt. 7, 24-27. (A sziklán és fővényen épült ház.)

A jó érzület: ez a fő dolog. Ha a jó fa megvan, majd megtermi az, ha néha lassan és későn is (várakozni kell évekig Lc. 13, 6-9) a jó gyümölcsöt.

A jó gyümölcsöt hangsúlyozza Jézus a quietismus ellenében s másrészt a nagyhangzású szavakban tetszelgő s ezeket tetteikkel czáfolgató farizeusok ellenében: de a cselekedet magában semmis és minden az érzület. Ez utóbbi Jézusnak sajátos tana szemben korának törvényszerűségével.

társaság és az egyéb nevelői tényezők közreműködése más és más individualitást és ezzel más és más ethikai eszményt, sajátos isteni cél gondolatot teremt meg az egyes emberben, mint az illetőnek azon jobb énjét, a mely cselekvésének ethikai irányát és alapját képezi.¹⁾ Ezen eszményhez, ezen énhez kell a cselekvényeket viszonyítani.²⁾ Az a kérdés, hogy kiki mennyire maradt el ezen ő eszményétől (hogyan elmaradt: az természetes, mivel csak így lehet ő benne is a mozgató erő az isteni cél gondolat, mely a folytonos és végetlen haladásnak motivuma) s nem az, hogy mennyivel multa felül az úgynevezett jó cselekedetek végzésében felebarátját. Ily kritérium alkalmazásával legkeményebben ítélünk önmagunk fölött, de legenyhébben mások fölött. Hogy mennyire maradtunk el mi a mi eszményünk-től: azt nagyon is jól tudhatjuk; de igenis nem tudhatjuk azt, hogy mennyire maradt el az övétől felebarátunk és pedig azért nem, mivel annak jobb énjét, egyéniségének értéket adó isteni cél gondolatját, személyiségének értékét nem mi tudjuk, hanem tudja azt Isten, tudhatja azt az illető. Nagyon óvatosak, vigyázók és elnézők leszünk ezért is mások megítélésében, míg ellenben szigorúak, kérlelhetlenek magunk megítélésében. Mások szemében csak szálkát látunk, de magunkéban meglátjuk a gerendát, a mint azt az ellenkezőképpen ítélőkkel szemben Jézus kívánja (Mt. 7, 3-5).

Cselekedeteinknek ezen érzületszerű értékesítése s még közelebb: szivünkben is annak jó kincsére való recurrálás vagyis lelkünkben is jobb énjüknek, létünkben érvényesülő isteni cél gondolatnak és ebben hivatásunknak felkeresése, és ez *alapon* életünknek és cselekedeteinknek értékesítése: ez vezet be a keresztény erkölcsi életnek szentélyébe, Jézus személyiségének

¹⁾ Még a jó földbe hullott mag is különféleképp gyümölcsozik, annyira individualis még ez is Mt. 13, 1-8. kül. 8. és ennek magyarázata 19. ff. ef. Mk. 4, 1 ff. Mindenkinnek megvan a maga sajátos talentoma Mt. 25, 14-30.

²⁾ Ebből a jobb énből kell, hogy nőjjenek ki az igaz erkölcsösnek cselekedetei. „A jó ember szive jó kincséből (tehát van abban nem jó kincs is) hoz elő jót és a gonosz ember szive gonosz kincséből hoz elő gonoszt; mert a szív bőségéből beszél szája. Lc. 6, 45.

titkába, működésének erejébe. Jézus tudta azt, hogy neki sajátos életcélja, élethivatása van, hogy eme hivatását nem embertől, hanem Istentől vette, s hogy ezen isteni gondolat képezi életének célját és így mozgató erejét. Hivatása, *ἐξουσία*-ja *ἐξ οὐρανοῦ* Mt. 21, 25 ff.

Közelebbi hivatása pedig, hogy Isten lényegét, szeretetszerű lényegét jelentse ki és érvényesítse az elcsigázott, levert, pásztor nélküli népen (Mt. 9, 36), hogy ezt az örömhirt hirdesse és ennek erejében gyógyítsa a betegeket (Mt. 9, 35), s hogy így megmentse azt, a mi elveszett (Mt. 18, 11).

(Ez az ő lényegének kriteriuma. Mt. 11, 5-6.)

Ezen benső és pedig sajátos, lényegszerű viszony alapján ő *καὶ ἐξομῶν* Istennek fia, úgy hogy méltán mondhatta nemcsak azt, hogy senki sem ismeri őt, csak az atya; hanem azt is, hogy senki sem ismeri az atyát, csak a fiú és a kinek a fiu felfedezni akarja (Mt. 11, 27). A szeretet ereje és mindenhatósága pedig érteti meg velünk még e szavakat is, hogy éppen ezen lényegszerű viszony alapján néki adatott teljhatalom a mennyben és a földön (Mt. 28, 18-20).

Nem test és vér az, a mely Istenben a szeretet és a szeretetnek mindenhatóságát felismeri; nem test és vér érteti meg velünk az Istenfiuságnak viszonyát: csakis Isten maga, az ő szeretete szellemével és erejével értette meg ezt Simonnal, Jónás fiával és érteti meg velünk is e viszonyt (Mt. 16, 16-17).

E viszony tudatában és erejében veszi fel Jézus éppen ezt a viszonyt meg nem értő és a szeretet mindenhatóságát tagadó világgal a küzdelmet. Tudja azt, hogy szenvedni, iszonyúan szenvedni kell, (Mt. 16, 21-17-12-22; ff. 20, 17-26, 2-18.), hogy legbensőbb köréből indul ki az áruló (Mt. 26, 21-27.) s hogy a végső válság idejében mind, de mind elhagyják (Mt. 26, 31-34).

Mind ezt néki át kell szenvednie (Mt. 26, 54). Emberi gondolkozás, a test és a vér: ez ellen is felszólal: de ő mint a Sátán szavát — visszautasítja Péternek ily gondolatát (Mt. 16, 21-23) s a főpap előtt épp úgy mint a kormányzó előtt magára veszi a kereszthalálát okozó ama vádat, hogy Istennek fia, hogy a zsidók királya. (Mt. 26, 64-27-11.) Belső szükségszerűség, Istennek

ő benne kijelentett akarata, a melyben a Gethsemanehban küzködő is megnyugszik: ez az, a mi az ő életével összeforrott, vallásilag is megszentelt, ethisált egyéniségét tehát személyiségét meghatározza.

Ezen tudatot és ezen erőt kívánja Jézus minden igaz tanítványától. Életünknek gyökérszála Istenbe nyúljon. „Minden növény, melyet az én mennyei atyám nem ültetett, kiszaggattatik.“ (Mt. 15, 13.) Értékes csak az, a kinek létalapját egy isteni cél-gondolat képezi, kinek életét az isteni szellemtől áthatott egyéniség benső szükségszerűséggel vezérli. Tanítványai ezért is ne aggódjanak, hogy alkalomadtával mit és mint szóljanak, mert ez órában megadatik nekik, hogy mit beszéljenek, mert nem ők, hanem az Istentől megszentelt jobb énjük, az atyának szelleme szól majd ő bennük (Mt. 10, 19-20. Lc. 12, 10-12). De nem csak szól, hanem mint *hatalom ténykedik* is ő bennük. A szeretet szellemének mindenható erejét, ha azt bizalommal, hittel felvették lelkükbe s így áthasonultak sajátosságukban — tapasztalni fogják. A tisztátalan szellemek, minden bűnnek és bajnak okozói távozni fognak tőlük (Mt. 10, 1.) s e szeretet ereje a lehetetlent, a csudásat is lehetővé teendi. (Mt. 17, 20. 17. 21, 21-22.)

Ezen központi, személyiséget mozgató, a szeretet erejével átható, magát és mást boldogító és építő evangéliomban mind azok, kik a világi gondok közt kifáradtak, kiket a történeti hatalmak rátartóan követelő parancsaikkal, törvényeikkel megnyomorítottak és elnyomtak: vigaszt, boldogságot és erőt nyernek. „Jöjjetek én hozzám mindnyájan — így szól az evangéliom — kik fáradtak és terhelve vagytok: és én megnyugosztalak titeket. Vegyétek magatokra igámat és tőlem tanuljatok! mert én szelid és alázatos szívű vagyok — és lelteket nyugalmat lelkeiteknek. Mert igám üdvös és terhem könnyű“ (Mt. 11, 20-30).

Boldog igazán ezért is, a ki Krisztusban nem botránkozik meg (Mt. 11, 5-6.), boldog az, a kiben az ő szelleme elvi jelentőségűvé vált, az egyesnek húsává, vérévé, tehát áthasonult, elsajátított eledelivé. (Mt. 26, 27. ff.)

De viszont jaj annak, a ki a világra, anyagi javakra avagy a közvéleményre való tekintettel hűtlen isteni cél-gondolatjához,

azon isteni szellemhez, mely ő benne ténykedik. a mely mellett a lelkiismeret szava is tesz bizonyosságot. Sokratesnél csak negatív erejű volt *δαίμων*-ja, a keresztényben ezen *δαίμων* pozitív erejűvé vált a szeretet szelleme által, a mely sajátosságunkat áthatva éppen sajátosságunkkal szolgáltatja a közt. Jaj annak, a ki jobb meggyőződése ellen szól és cselekszik, a ki jobb énjét bárki és bármi kedvéért el akarja némitani, vagy még ellenében állást is foglal. „Minden bűn és káromlás megbocsáttatik az embernek; de a *szellem* elleni káromlás meg nem bocsáttatik nekik. És valaki szóland az *ember fia* ellen, megbocsáttatik néki; de ha ki szóland a szent szellem ellen, nem bocsáttatik meg néki sem e világon sem a másón. (Mt. 12, 31–33.)

Az Isten szelleme által meghatározott egyéniség abszolút hatalom, abszolút érték, a mely ellen szólni, küzdeni hiába való kísérlet. A vallás- és lelkiismeretbeli szabadság ezen fundamentumon nyugszik. Ezen alapul az Isten fiak szabadsága, ereje, nyugodtsága — szenvedés közben is derűltége.

A ki az ily küzdelemben, mint maga Krisztus, életét elveszti: az megtalálja lelkét; a ki pedig lelkét meg akarja tartani, elveszti azt. (Mt. 16, 25.)

Csak [ily szellem erejében van az egyes embernek fennmaradása, valamint gyarapodása; úgy hogy áll az a másik paradoxon is, hogy „a kinek van, adatik neki és bővelkedni fog, de a kinek nincs, a mije van is elvételik tőle“. (Mt. 13, 12.)

A tiszta éniség álláspontja az, a mely Isten országában és az ethikai, vallási alapon nyugvó egyéniség elvének ezen érvényesülésében elibénk lép. A kérdés már most az, hogy Jézus az előző álláspontokkal, az érzéki, a történeti éniség álláspontjaival mikép számol le; avagy más szóval: mire böcsüli a világot, az érzéki természetet, s mire böcsüli a történelmi hatalmakat és intézményeket.

IV. Jézus és a világ. (Érzéki éniség.)

A világnak, az *érzéki természetnek* önértéke nincs; sőt azon esetben, ha ez önálló kívánna lenni és pedig úgy, hogy minden

mást eszköznek akarna tekinteni: úgy ez ezáltal egyenesen rosszra lenne. Az érzékiek ezen önállósulása tulajdonképen az igazi rossz, úgy hogy ennek önállósult lelkét Jézus éppen a *πονηρός*-nak, az ördögnek mondja. Ezen *πονηρός* Isten országának és Isten országa minden polgárának, Jézusnak is kisértő és rontó ellensége.

Ezen az alapon ítélendő meg mind az, a mit Jézus a *vagyonról, a pénzről*, ezen érzékiek gondoljaiba való elmerüléstről s másrészt az *ember testének érzéki* oldaláról mond.

Jézust egyesek úgy szeretik feltüntetni, mintha ő a *sze-génységnek* és az *asketimusnak* lett volna apostola.

A socialisták, a kapitálist gyűlölők reá hivatkoznak tanaik támogatására s viszont a világ emberei épp ezen körülményre hivatkozva igazolják a kereszténységnek kulturelles voltára vonatkozó nézeteiket. Az asketismusnak dicsőítői — Schopenhauer, Hartmann, legujabb időben Tolstoi is — Jézusra hivatkoznak, mint az ő tanúknak hirdetőjére s ez állításukkal igazolják nem egy egyénnek elfordulását ezen szomorú, rideg világnézetű vallástól.

Nem tagadjuk, hogy mind a két irányuak hivatkozhatnak is Jézus szavaira. Szavai közt akadunk kemény szavakra, a melyekkel Jézus a vagyon, a világ gondja ellen, az ember érzéki természete ellen fordul. A szavakat azonban sohasem szabad magukban venni, kiszakítva azon összeköttetésből, a melylyel összefüggnek egyrészt az alkalommal, másrészt a szóló személyiségével.

Lássuk ezért is egyenként az érzéki világnak ily kettős irányban való méltatását:

a) *Jézus és az anyagiak* (vagyon és az arról való gondoskodás).

Alapvető hely ezen témára Mt. 6, 24: „Senkisémet szolgálhat két Úrnak; mert vagy az egyiket gyűlöl, a másikat szereti; vagy az egyikhez ragaszkodik, a másikat pedig megveti. Nem szolgálhattok Istennek és a kincsnek is egyszerre mind.” A kérdés feltevése vagy - vagy! Nincs itt más eset. Így tehát Krisztus nem szolgál a kincsnek, azt gyűlöl, megveti.

Ezen felfogás úgy látszik teljesen igazolja a kapitálist gyűlöllő socialisták felfogását; s ugyancsak ily irányú okoskodás mellett felhozhatók még a következő helyek is:

„Ne gyűjtsetek magatoknak kincset e földön“ (Mt. 6, 19), sőt: „Adjátok el jószágtokat és adjatok alamizsnát“, (Lc. 12, 33);

ugyanaz a gazdag és törvény szerint igaz ifjúnak adott felelete:

„Ha *tökéletes* akarsz lenni, eredj, add el minden vagyonedat és oszd ki a szegények között, (Mt. 19, 21),“ s végre ugyancsak ily szegénységet követelő szavakkal küldi ki tanítványait missiói útra:

„Ne szerezzetek aranyat, se rezet örötökbe, se útitáskát, se két köntöst, se botot (Mt. 10, 9-10 Mc. 6, 8).

Innen érhető, hogy a gazdagok iránt, azoknak üdvözülhetése iránt Jézus bizalmatlankodik:

„Bizony mondom néktek, hogy a gazdag nehezen jut mennyországba. Ujra is mondom néktek: könnyebb a tevének általmenni a város fala kis ajtajának (*ἄρατις* = tű ugyan, de éppen tűnek hívták ezen ajtót, a mely a város nagy kapuja mellett volt a járó kelők számára) nyílásán, hogy sem a gazdagnak jutni az Isten országába.“ (Mt. 19, 23-24).

Az idézett kemény szavak csak ugyan a tulzó socialisták szavaival egybehangzanak s ennek daczára azokkal még sem azonosak.

Jézus csak az anyagiak, a vagyon önértéke ellen küzd. Magában annak nincs értéke; nem lehet a pénz a mi Urunk s nem lehetünk mi a pénz szolgálói, eszközei.

Teljesen áll az, hogy e tekintetben nincs az alkunak helye. Vagy Isten, a láthatatlan, ideális szolgálatába lépünk vagy a világ ezen látható, anyagi javainak szolgálatába lépünk.

Az elsők, a mint azokat Jézus közelebb jellemzi, mulók, a rozsdá, a moly azokat megeszi, tolvajok azokat ellophatják, s végre is mi bármikor — legszebb tervezgetéseink közben minket utólérő halálunkkor azokat magunkkal nem vihetjük: ellenben a szellemi javak, a megszerzett isteni jó soha el nem mulik,

tőlünk el nem idegeníthető, minket mindig követ. Istent szolgáljuk ezen jóban, amazokban a mammont, a világnak az Urát. Két Úrnak nem lehet szolgálni.

Ebből azonban nem következik az, hogy ezen javaknak nem lenne egyáltalában értéke, hogy azokon általában túl kell adni.

Tudjuk, hogy Máriának, Márthának Lazarus testvéreinek volt háza, hogy azokhoz gyakran betért Jézus, és *sehosem olvassuk azt*, hogy ezeknek *mondta* volna, hogy *vagyonyukon adjanak túl* (családi sírbolt, kert, ház);

tudjuk azt is, hogy még szorosabb értelemben vett tanítványaitól sem kívánta azt, hogy ne szerezzék meg munkájukkal mindennapi kenyerüket. „A munkás *méltó éelmére*“ (Mt. 10, 10);

végre tudjuk azt is, hogy az *alamizsna adást*, a szegényeknek anyagi támogatását egyenesen kívánta. (Lk. 12, 33. Mt. 19, 21).

A pénzt, a vagyont tehát mint eszközt, mint az élet, a megélhetést biztosítót és a szegénységen enyhítő *eszközt* Jézus határozottan elismerte. Kívánja ezért az alamizsna osztogatást.

Csak azon esetben kívánja Jézus az anyagiakon való tulajdást, ha

1) a vagyon önczél, ha valaki a vagyont szolgálja, önmagát a vagyonnal szemben eszközzé alacsonyítja le s ezzel Istent, a jót nem szolgálja, vagy legalább is ezen szolgálatot veszélyezteti. Ily esetben áll teljesen az alternatíva: vagy Isten vagy a tőke.

E tétel mély igazságát társadalmunknak mai képe igazolja. A pénzt imádó, megvásárolható ember nem lehet Istennek gyermeke. Az ily egyén valamint önmagában, úgy minden másban is csak eszközt lát s önmagán valamint embertársán túl ad, ha ezen Urat nem szolgálhatja. Érthető ezért is, hogy az ily egyén — ha vagyonát elveszti — életén is túl ad s lemond arról, ki nem segíti őt a vagyon szerzésében.

Igaza van, hogy a gazdag nehezen jut a mennyországba, mert a vagyon, a pénz uralkodni akar. Figyelembe veendő azon-

ban, hogy Jézus csak annyit mond, hogy „nehezen“ s nem azt, hogy „nem“ jut a mennyek országába. Tehát a gazdagság magában véve nem akadály, hanem csak akkor, ha az önczél, Úr! „A hol a kincsetek, ott lesz a szivetek is.“ (Mt. 6, 21).

2) Ha a vagyonból való szükséges gondoskodás az ember *közelebbi hivatásával* van ellenkezésben. Ezt mutatja a tanítványoknak missiói útjokra való kiküldetése. Itt is figyelembe vevendő, hogy Jézus szoros értelemben vett tanítványaitól nem követelte azt, hogy hozzá jöve adjanak túl vagyonukon, hanem csak azt, hogy ezt, valamint az arra való gondot hagyják ott-hon. Most is, midőn kiküldi őket nem azt mondja, hogy egyáltalában ne legyen vagyonuk, vagy ne legyen két köpenyük stb., hanem csak is azt, hogy magukkal ezt ne vigyék el. Egy szóval: ne lépjenek osztott érzelmekkel, gondokkal terhelve missiói pályájukra!

Ebben is mély igazság rejlik!! Folytonos bajjal, üldözöttséssel, életveszélylyel járó hivatás megkívánja a lehető függetlenséget minden világtól.

Nem tagadom azonban, hogy Jézus szavaiban, de gondolataiban és érzelmeiben is a szegények iránti részvét, jóindulat s a gazdagokkal, az önteltekkel szemben érvényesülő ellenszenv nyilatkozik meg.

Ez természetes azon korban, a melyben szellemi és anyagi tekintetben is a gazdagok és szegények közti ellentét oly nagy volt. Minden emberbarát szive nem azok pártján lesz, a kik önmaguktól elteltek s másban csak eszközt látnak, hanem igenis azok pártján, a kik éheznek és szomjuhozzák az igazságot, a kiket erkölcsileg és anyagilag elnyomnak a hatalmas gazdagok.

S ismét igen természetes, hogy ezen szegények bizalmát nem az nyeri meg, a kiben ellenséget lát t. i. a gazdag, hanem az, a ki *szegény*, a ki tudja azt, hogy mit jelent az élet bajaival való küzködés, a hatalmasaktól való szenvedés. Mennyire igazolja e szavakat a történet. Gazdag papság a nép javáért ritkán fáradozott s a nép nehezen fogadta el a gazdag paptól a tanácsot, hogy Isten országa után törekedjék s nem igen értette meg azt,

hogy boldogok a szegények stb. Nem volt még hiveit szerető, hivatásának élő egyetlen egy pap sem oly szegény, hogy az éhen halt volna; de bizony volt akárhány gazdag pap, kinek hivataloskodása közben hivei a lelkiekben éhen haltak.¹⁾

A mondottaknak csak is következménye, hogy Jézus az *anyagiakért való aggodalmaskodást*, töprenkedő gondoskodást is elveti, mint a mely Istenben való bizalommal ellenkezik. Van a gondoskodásnak is értéke, a mint azt a miatyánk kérése is mutatja; de ne akarjuk mi a jövőt biztosítani, hanem elégedjünk meg azzal, hogy megvan mindennapi kenyerünk.

Hogý pedig ezen nem mindennapi testi szükségletünk magában véve *nem rossz*: erről kezeskedik éppen az, hogy maga Isten adja ezt, Istennek ez az adománya, melyet meg ad azoknak, kik életfeladatukat komolyan veszik, kik isteni célgondolatjuk értelmében élnek, kik a *δικαιοσύνη* felé törekednek. (Mt. 6, 24-34). Ily egyén ne féljen még az üldözés közepette sem. Isten, ki előtt az ember oly értékes, hogy haja minden szála meg van számlálva még itt is megvédi. (Mt. 10, 30).

Áll tehát teljesen az alternativa, nincs mit habozni. Istent válasszuk, vele lelkünk üdvét, a melylyel minden egyéb megadatik. Mert „mit használ valakinek, ha az egész világot megnyeri is, lelkében pedig kárt vall? vagy mi váltságot adhat akárki is lelkéért?“ (Mt. 16, 26).

b) *Jézus és saját magunk érzéki természete.* (Ker. aske-tismus).

Igen komolyan, sőt keményen hangzanak e tekintetben is Jézus szavai:

„Hogyha jobb szemed megbotránkoztat téged, vájd ki azt és vedd el magadtól; mert jobb neked, hogy *egy* vesszen el tagjaid közül, hogy nem egész tested gyehennára vettessék.

¹⁾ Minden egyes rabbi egy mesterséget tanult, hogy abból éljen meg. Ily viszonyok közt mondhatta Jézus: „Ingyen vettétek, ingyen adjátok.“ A tudomány kettős veszélyétől: a mutatóságtól és annak árulgatásától óvnak Zadok rabbi szép szavai: „Ne csinálj a „törvény“-ből koronát, hogy azzal kérkedjél; sem nem ásót, hogy azzal szánts.“ L. Hausrath Neutest. Zeitgeschichte I. 77. Pirke Aboth 4, 5.

És ha jobb kezed megbotránkoztat téged, vedd el azt és vedd el magadtól; mert jobb neked az, hogy *egy* veszzen el tagjaid közül, hogysen egész tested gyehennára vetessék.“ (Mt. 5, 29. 30). U. i. paedag. szempontból (Mt. 18, 8. 9.) és még keményebb az a hely, a mely a nemi ösztönnek exstirpatiójáról szól.

„Vannak herélt emberek, kik anyjok méhéből úgy születtek; vannak továbbá herélt emberek, kik emberektől heréltettek meg; és vannak herélt emberek, kik magok herélték meg magokat a mennyek országáért. A ki felfoghatja, fogja fel.“ (Mt. 19, 12).

A mi az első helynek értelmét illeti: úgy nincs kétség abban, hogy az, a ki a cselekvények forrására tekintett, a ki szemben a zsidó cselekvési praxissal a *szívbeli* tényt hangsúlyozta, itt sem kívánhatja a *test sanyargatását*. Ha még a jobb szemet, vágy a jobb kezet is elvesztjük: mindég megmarad a bal szem, bal kéz, a mely épp oly kaján, épp oly rosszra hajló lehet, mint volt a jobb. S végre ha még a bal szemet, bal kezet is elvesztenők: még ezzel sem szűnne meg a vétkes vágy, a rossz cselekvényre hajló hajlam. Általában absurdum tehát a szószerinti magyarázat s még nagyobb az Jézus álláspontján. Az idézett helynek tehát csak is metaphorikus értelme lehet. „Jobb meghalni, elveszni, mint rosszat tenni, jobb ha a rész pusztul, mint az egész!“ Tehát szükséges az önfékezés, lenni olyannak, mintha szeme, keze sem volna. *A rossznak lehetőségét kell megakadályozni. Inkább szenvedjünk*, sem hogy szolgálj legyünk a rossznak. Jobb ha ily részszerinti szenvedéssel megmentjük erkölcsi integritásunkat.

Ugyan ez a hely kétszer is megvan Máté evangéliomában. Az összefüggés tanulságos és bizonyítja, hogy magyarázatunk helyes. Az első helyen a tanács összefüggésben van az ó-testamentomi parancsok magyarázatával. Itt az egyes embernek, a *látónak* és cselekvőnek benső erkölcsi integritásáról van szó: arról, hogy *ily egyén fölött ne győzedelmeskedjék az érzéki vágy. Inkább semmisüljön meg e vágy!!*

A másik helyen a tanács vonatkozásban áll másoknak és pedig az emberek legcsekélyebbikének, a kisdedeknek megbotránkoz-

tatásával. Vágy, indulat, a mely mások megbotránkoztatásával jár, a melynek engedve másokat önczélúaknak, önértékűeknek el nem ismerünk, oly vágy, oly kívánás elnémítandó. *Más ember sem lehet e vágnak eszköze.*

Az ember érzéki oldala tehát, a mennyiben az önállósulni kíván, s így megfeledezik eszközi jelentőségéről s ennek következtében akár a birtokosnak erkölcsi integritását, személyiségét, akár mások önértékét, személyiségét sérti: az ily érzéki vágy, kívánás nem jogosult, annak forrását el kell dugni, lehetőségét meg kell szüntetni, ha az fájdalommal jár is. Jobb ha az egésznek egy része, mintha az egész vész el.

Jézus így tehát nem tagadja az érzékiek értékét, de tagadja ezek önértékét, ezek önös uralkodásának jogosultságát. Az érzéki: eszköz és nem cél. Ha cél akarna lenni — alapjában e vágy kiirtandó.

Az askesis e szellemi felfogása mellett tanuskodik a második — oly keménynek látszó hely. „Vannak herélték, kik anyjuk méhéből úgy születtek“; e szavaknak csak az az értelme lehet, hogy vannak egyesek, kiknél a nemi ösztön sajátos organisatiójuk szerint nincsen kifejlődve s így az illetők házasságra nincsenek praedestinálva. Ezen *ösztönnel*, ezen *vágnak* szabad és önkéntes *elnyomásáról* van szó egy magasabb cél érdekében, „a mennyek országáért“ az utolsó helyen, s *nem a testi extirpációról.*

A bibliai író szerint Krisztus maga nehezen érthetőnek mondja e szavakat. „Nem mindenkinek foghatják fel azt, hanem csak azok a kiknek adatott“, e szavakkal vezeti be a mondatot, s „A ki felfoghatja — fogja fel!“ ezzel fejezi azt be.

Ha a verset összefüggésébe belehelyezzük: úgy nézetem szerint annak értelme felől nincs semmi kétség.

Krisztus a házasságot a maga komoly, isteni szerzeményének megfelelő értelmében, mint felbonthatlant állítja oda. Ezen intézmény szolgálatában áll a nemi ösztön, a vágy, a kívánás! Ezen ösztön-vágy, kívánás nem öncél, nem önérték, hanem eszköz!!

A tanítványok e felfogást nagyon szigorúnak tartják s a házasságon kívüli életet ezen egy nőhöz teljesen kötött életnél

sokkal kedvezőbbnek tartják, a midőn az élet, nevezetesen a nemi élet nincsen kizárólag csak *egy* nőhöz kötve. „Ha így van az ember dolga az asszonnyal, nem jó megházasodni“; így szólnak Krisztushoz.

Erre felel Krisztus. Nem arról van szó: házasodni vagy nem házasodni, hanem arról lehet csak szó: elnémítani, elnyomni a nemi ösztönt vagy nem?! Ha el nem némitjuk: úgy az természetesen *csak* a házasságban bir jogosultsággal, mint egy erkölcsi köteléknek, feladatnak eszköze. De elnémulhat, el is némítható e nemi ösztön. S itt három eset lehet: vagy a természet nem adta meg, vagy az embertársak fosztották meg az embert ennek physiol. alapjától, vagy végre maga az ember küzdötte le azt.

A két első nem függ az egyes embertől. Ezért Krisztus most, midőn az egyes ember — akaratának érvényesítéséről szól — e kettőt közelebb nem jellemzi, nem megy vissza amazok okára. A harmadiknak okát említi. Ok csak *egy* van, a mely elismerhető t. i. a mennyek országának érdeke. (Mt. 19, 12.) Isten rendelte a házasságot, az egy isteni intézmény. A kiből megvan a házasság kötésének physikai feltétele, a nemi ösztön, az kössön házasságot, kivéve azon egy esetet, ha a házasság élet éppen azon hivatással, a melyet az egyes Isten országa terjesztése érdekében teljesít — ellenkezésben van, ezen hivatás teljesítését megakadályozza. De ekkor is Krisztus nem azt mondja, hogy az illető ne házasodjék, hanem azt, hogy azt a nemi ösztönt nyomja el, a minek következtében — természetesen nem házasodik. (Arra, hogy azt más uton kielégítse, gondolni sem lehet, mivel az ösztön *csak* is a házasság életre való tekintettel bir értelemmel és értékkel.)

Így tehát nagyon is világosan felel Jézus a tanítványok kérdésére — de igenis teljesen más, mélyebb érületi alapon és más értelemben, a mint azt várták volna a feltett kérdésre. Nekik tehát, a kik más feleletet vártak, ez az alapos, mély felelet homályos lehetett.

De juthat-e a házasság mint isteni intézmény ellenkezésbe Isten országának érdekével: erről majd később a történeti éniség

álláspontján beszélünk. Itt csak arról van szó, hogy van ily ellenkezés. A család, a családról való gondoskodás tényleg megakadályozza az embert abban, hogy azt elhagyja — utrakelvé mint Isten országának missionáriusa; megnehezíti azt, hogy ily utunkon életünket koczkáztassuk. Ily élethivatás a házasság élettel nehezen egyeztethető; s így lehetséges, hogy e hivatás ellenzi a házasság életet és így követeli a nemi ösztön elnémitását.

Összegezve az érzéki természetünkről mondottakat, tökéletesen ugyanazon eredményre jutunk, mint minőre jutottunk az anyagiak értékesítésével. Az érzéki természet nem rosz magában véve, de nem is jó önmagában, sőt mint önczél, melynek mi szolgálunk, rosz, tehát megsemmisítendő és pedig nem úgy, hogy annak nyilvánulását akadályozzuk meg, hanem úgy, hogy annak nyilvánulhatását teszszük lehetetlenné. Jóvá lesz ha erkölcsi, személyi czélnek szolgál (házasság).

De lehetséges az is, hogy egy magasabb, az a *sajátos* (th. nem általános emberi) egyéni cél, mely mint isteni célgondolat az embert hivatásában vezérli, ezen érzéki természet teljes és gyökeres elnémitását, érvényesülése lehetőségének tagadását is kívánja.

Az anyagiak (vagyon, pénz), valamint az érzéki ösztön, vágy, kívánás magában véve nem rosz. Roszszá válik mind kettő, mint önczél, a melynek *szolgál* az ember; jóvá válik mind kettő, ha erkölcsi czélnek, a személyiségnek szolgál.

Elvetendő kivételesen mind a kettő akkor, ha valakinek sajátos isteni élethivatása teljesítését megnehezítik, megakadályozzák az anyagiakkal és a házassággal járó gondok.

A házasságnélküli életnek tehát ily *alapon* és ily célból lehet valódi értéke.

Csak függelékként említem meg még az érzéki természetünkhöz tartozó *életfentartási* ösztönt. Annak teljes megtagadásáról nem lehet szó, de igenis fékezéséről, megszorításáról, a mi a *böjtölésben* nyer kifejezést.

Krisztus böjtölt, de csak mielőtt igazi hivatásának tudatára ébredt. Ezután nem böjtölt, sőt tanítványai sem böjtöltek. Ezért azonban nem veti el Jézus a böjtöt. Van annak is értéke

1. akkor, ha az szellemi küzdelemnek (Krisztus böjtje), szomorúságnak (hisz köztük van Kr. — minek böjtöljenek? majd eljönnek a napok, a mikor elvétetik tőlük a vőlegény és akkor böjtölnek Mt. 9;_{14.15.}) természetes folyamánya,

2. ha nem külső mutatóság végett böjtöl valaki s így mások a böjtölést észre sem veszik. (Mt. 6,_{16-18.}) Az ilyesféle oly belső, oly egyéni dolog, hogy ezt nem csak hogy árulni, de még csak elárulni sem szabad.

A mondottak alapján nem látunk Krisztusban aszketát. Nem látta azt ő benne kora sem. Hisz éppen ellenkezőleg kortársai Krisztust e tekintetben ellentétbe helyezik Ker. Jánossal; Jézust kérdőre vonják, hogy tanítványai miért nem böjtölnek, holott Ker. Jánoséi és a Pharizaeusok böjtölnek (Mt. 9,_{14.}), sőt nemcsak hogy nem böjtölnek, hanem még a bűnösök és vámszedők társaságában esznek és isznak (Mc. 2,_{16.} Lc. 5,_{30.}) a mire maga Jézus adott példát, miért is róla mondja az életmódján megütődő nép: „Imhol a falánk és iszákos ember, vámosok és bűnösök barátja“. (Lc. 7,_{34.}) S tényleg életmódja semmiben sem árulja el az aszketát. Szívesen elfogadja nem csak a bűnösök és vámosok ebédre való meghívását, hanem meghívatra elmegy a pharizaeusokhoz is; (Lc. 7,_{36.} stb.) gyakrabban felkeresi Mária, Mártha barátnőit; megengedi azt, hogy a bűnös asszony az ő lábait drága kenőccsel megkenje (Lk. 7,_{37.} stb.), sőt e luxusért, melyet tanítványai nem helyeselnek, még meg is dicséri azt. (Mt. 26,_{7.} ff.) A traditio szerint lakodalmon is volt s nem engedé azt, hogy a vendégek bármiben is szükölködjének. (János ev. 2.) Az éhségben, az éhezésben nem valami érdemszerző állapotot, cselekményt, hanem bajt lát, a mely miatt aggódik s melyet meg akar szüntetni. (A népnek a pusztában való tápláltatása.) Nincs mindebben az aszketának még egy vonása sem. A földiek, az érzékiek Istennek adományai, a melyek jóra fordítva felhasználandók, esetleg egy igaz jó érdekében mellőzendők. De magukban véve nem rosszak, eszközök a jóra. Csak ha a jótól eltekintve önczéluak: akkor rosszak.

Az érzéki én álláspontjával jár, hogy ezzel szemben minden szolgálai szerepű. Ezt czáfolja Jézus midőn

1. önmagát nem tolja előtérbe, mint a ki végett lennének az emberek. Ő ezt visszautasítja a leghatározottabban. Egyedül Isten jó, Istennek kell szolgálni s Isten országát szolgálva szolgálja gyógyítja, javítja sajátos hivatásánál fogva az embereket,

2. hogy nem is használ feltűnő eszközöket, hogy önmagát léptesse előtérbe, nem végez mutatós csudákat. hanem *mások* javáért végzi azokat s ha végzi: akkor is megtiltja környezetének, hogy ily külső eszközzel lármát üssenek az Ő érdekében.

Nem róla, hanem Istenről és Isten országáról van szó; nem érzéki, külső eszközökről, csudákról, hanem a hitről és a hitnek szeretetben érvényesülő gyümölcseiről van szó.

Dr. Schneller István.